

RAZVOJ METODA ZA ANALIZU HALOGENIH ELEMENATA U ČVRSTIM UZORCIMA U ATMOSFERI KISEONIKA

Predavanje, master studije

dr Ljubiša Ignjatović, vanr. prof.

Sadržaj izlaganja

UVOD

Objekt i cilj istraživanja

TEORIJSKI DEO

O uglju

Značaj analize sadržaja halogenih elemenata u uglju

EKSPERIMENTALNI DEO

I Razvoj metode za određivanje halogenih elemenata u uglju, sagorevanjem u atmosferi kiseonika primenom frakcionisanog faktorijskog dizajna

II Optimizacija metode za određivanje halogenih elemenata u uglju primenom metodologije odgovora površine

III Analiza sadržaja halogenih elemenata u uzorcima uglja iz Kolubarskog basena i Kostolačkog basena

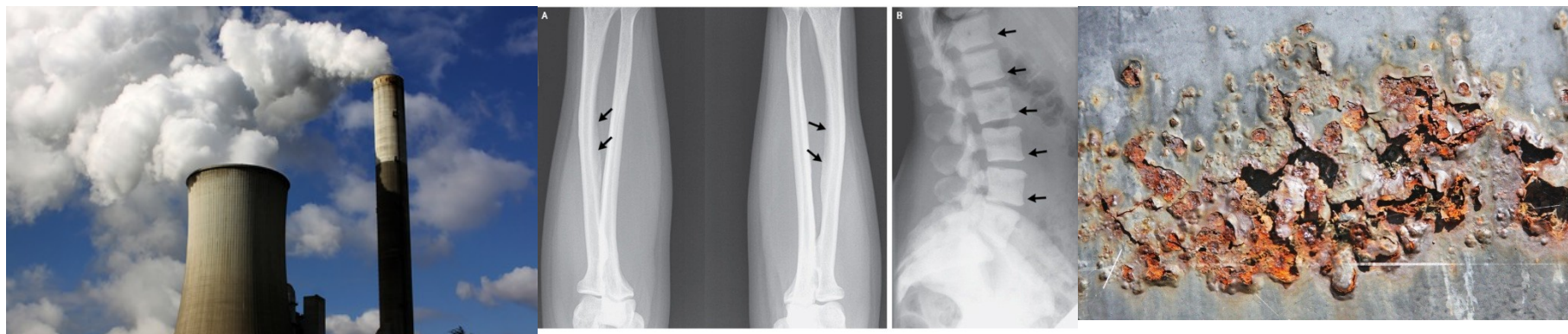
ZAKLJUČAK

UVOD

Objekt ispitivanja

Halogeni elementi u uglju:

- uticaj na životnu sredinu
- uticaj na ljudsko zdravlje
- uticaj na tehničke karakteristike sistema (korozijska, odsumporavanje uglja)

Naučni cilj

Objekt istraživanja su halogeni elementi u uglju, pa su u vezi s tim koncipirani zadaci koji su doveli do ostvarivanja naučnog cilja:

- da se utvrdi metodologija određivanja koja čini spregu metode za pripremu uzoraka uglja i instrumentalne tehnike za određivanje koncentracije anjona u vodenom rastvoru
- da se primenom statističkih metoda organizuju i izvedu eksperimenti, obrade i analiziraju dobijeni rezultati.
- Da se na osnovu rezultata preliminarne istraživanja, najznačajniji parametri detaljnije ispituju primenom metodologije odgovora površine.
- Da se izvrši validacija predložene metode za određivanje halogena sagorevanjem u kiseoničnoj bombi analizom internih referentnih uzoraka uglja i sertifikovanih referentnih ugljeva.
- Da se utvrde granica detekcije (*LOD*) i granica kvantifikacije (*LOQ*) određivanja halogena u uglju predloženom metodologijom.

Aktueltost teme

ScienceDirect

JournalsBooks

Shopping cartSign inHelp

Search all fieldsAuthor nameJournal or book titleVolumeIssuePageAdvanced search

You have **Guest** access to ScienceDirect Find out more...

Search results: 3,743 results found for (halogen coal).

Save search alertRSS

PurchaseExport

RelevanceAll access types

Simultaneous determination of halogens (F, Cl, Br, and I) in coal using pyrohydrolysis combined with ion

ScienceDirect

JournalsBooks

Shopping cartSign inHelp

Search all fieldsAuthor nameJournal or book titleVolumeIssuePageAdvanced search

You have **Guest** access to ScienceDirect Find out more...

Search results: 3,348 results found for (fluorine coal).

Save search alertRSS

PurchaseExport

RelevanceAll access types

Chemical forms of the fluorine, chlorine, oxygen and carbon in coal fly ash and their correlations with mercury

ScienceDirect

JournalsBooks

Shopping cartSign inHelp

Search all fieldsAuthor nameJournal or book titleVolumeIssuePageAdvanced search

You have **Guest** access to ScienceDirect Find out more...

Search results: 11,855 results found for (chlorine coal).

Save search alertRSS

PurchaseExport

RelevanceAll access types

Chemical forms of the fluorine, chlorine, oxygen and carbon in coal fly ash and their correlations with mercury retention Original Research Article
Journal of Hazardous Materials, Volume 301, 15 January 2016, Pages 400-406
Shuang Deng, Yun Shu, Songgeng Li, Gang Tian, Jiayu Huang, Fan Zhang
AbstractResearch highlightsPurchase PDF - \$41.95

Determination of chlorine in coal via the SrCl molecule using high-resolution graphite furnace molecular absorption spectrometry and direct solid sample analysis Original Research Article
Spectrochimica Acta Part B: Atomic Spectroscopy, Volume 114, 1 December 2015, Pages 46-50
Éderson R. Pereira, Lucas M. Rocha, Heloisa R. Cadornim, Vanessa D. Silva, Bernhard Welz, Eduardo Carasek, Jailson B. de Andrade
AbstractResearch highlightsPurchase PDF - \$35.95

Behavior of chlorine during co-carbonization of coal and chloride compounds in cokemaking process Original Research Article
International Journal of Coal Geology, Volume 130, 15 August 2014, Pages 27-32
Seiji Nomura
AbstractResearch highlightsPurchase PDF - \$41.95

Refine filters

Year

Publication title

Topic

Refine filters

Year

Publication title

Topic

Refine filters

Year

Publication title

Topic

Refine filters

Year

Publication title

Topic

ELSEVIER

WebShop

Celebrate the publication of your paper...

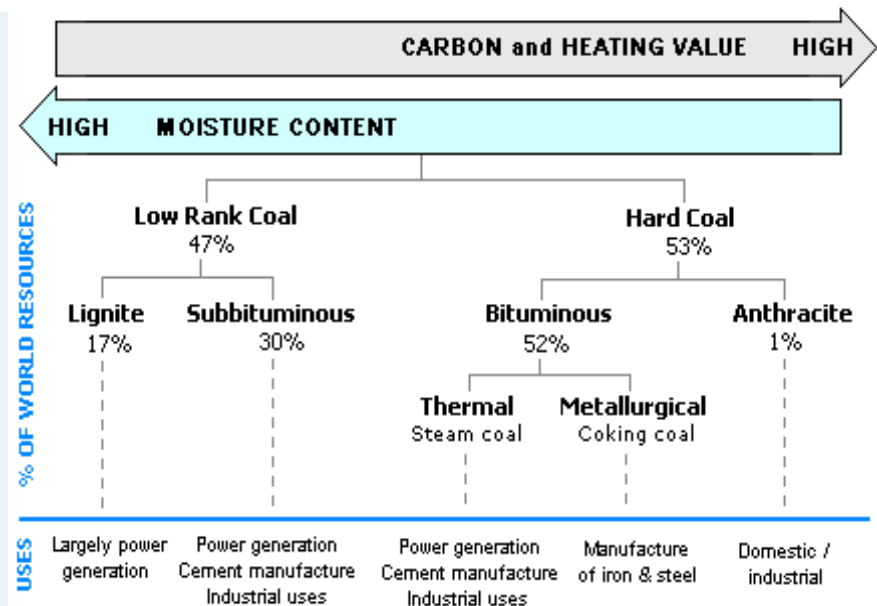
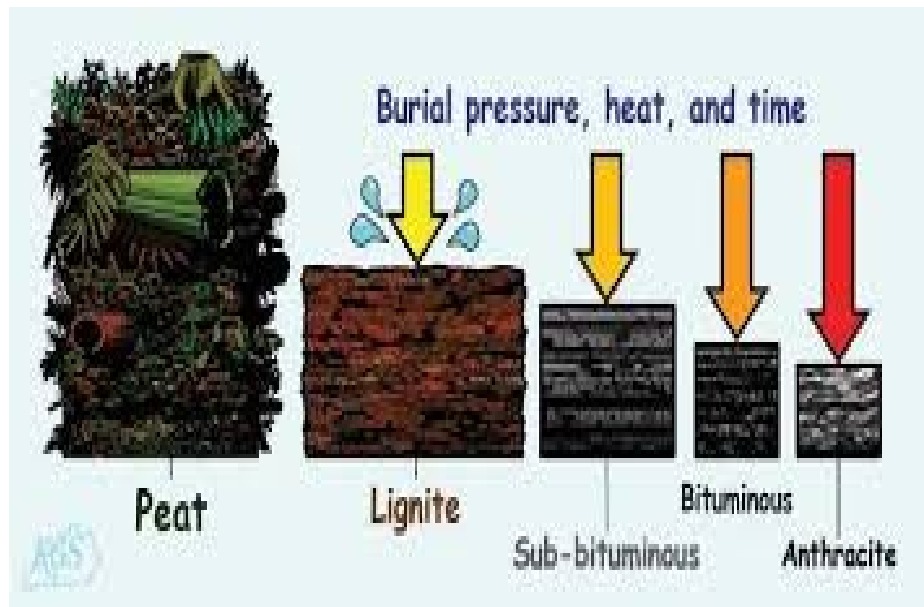
...with personalized reprints of your article, journal issues, and posters

Feedback

Teorijski deo

Ugalj:

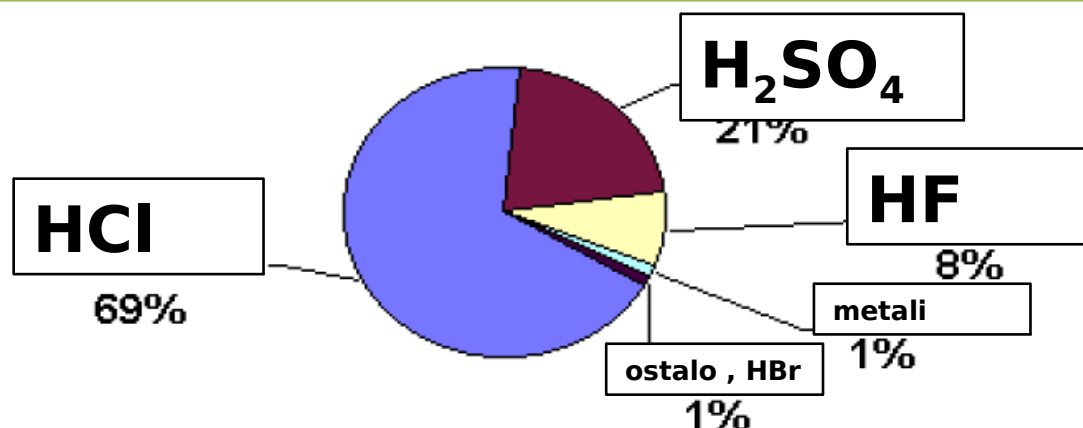
- Fosilno gorivo
- Svetske rezerve se procenjuju na 400 godina

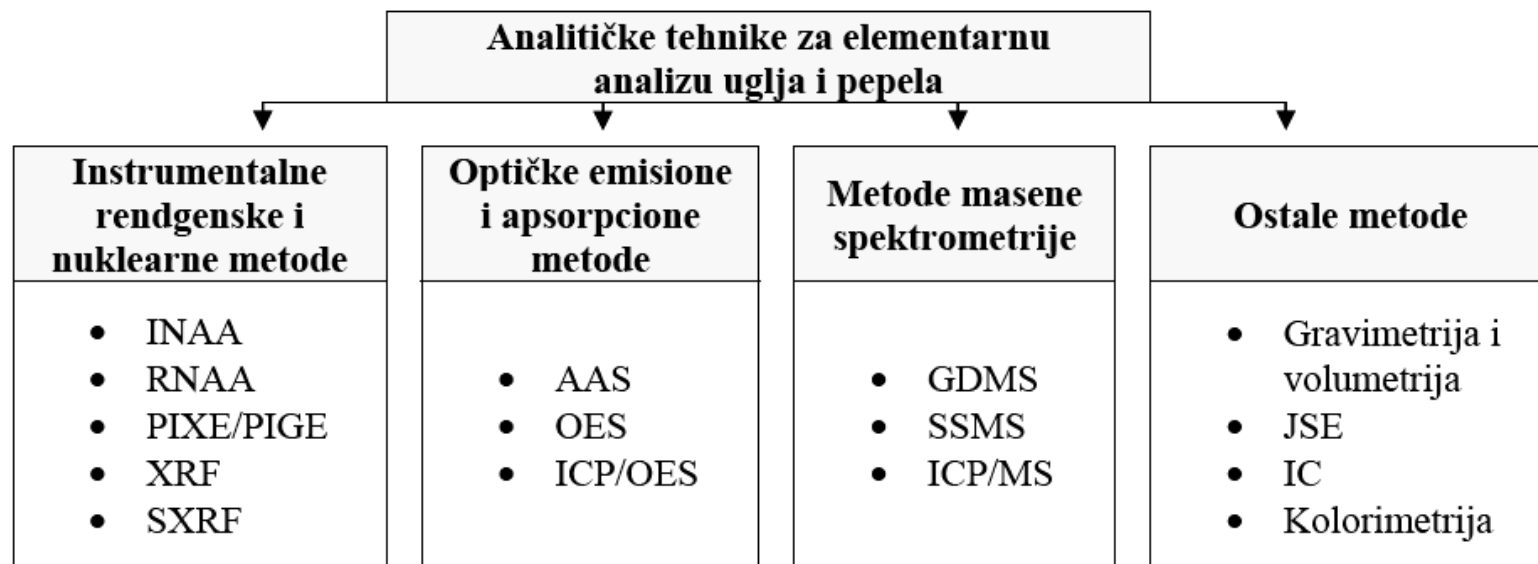
Halogeni elementi u uglju

- U sastavu uglja učestvuju sa manje od 5 %
- Tokom sagorevanja uglja se uglavnom emituju u obliku HF, HCl, HBr
- HF i HCl (HAP - Hazardous Air Pollutants)

Koje toksične supstance emituju termoenergetska postrojenja?

Pregled metoda za analizu halogenih elemenata u uglju

Hemijske metode za pripremu uzoraka uglja:

- destilacija
- alkalno topljenje
- **pirohidroliza**
- **sagorevanje u kiseoničnoj bombi**

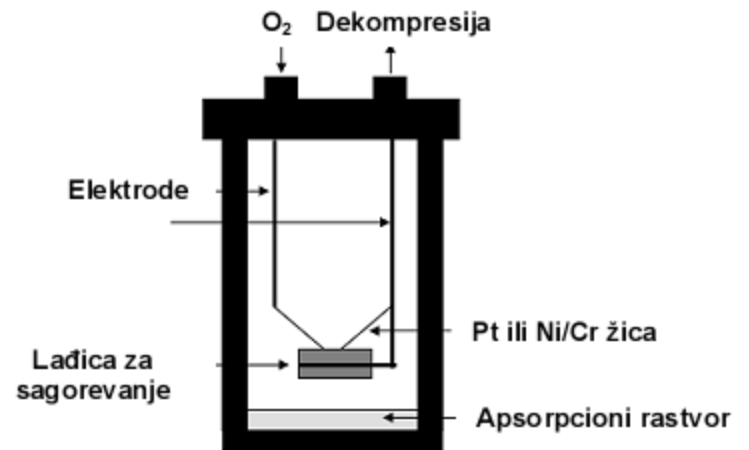
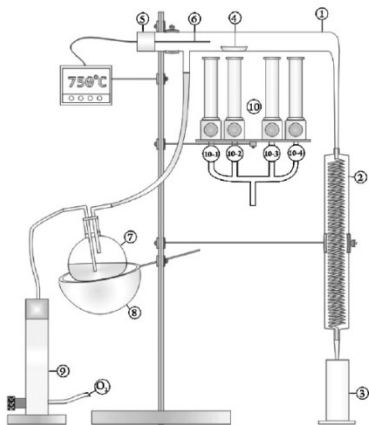

Eksperimentalni deo

Određivanje halogena u uglju je sprega:

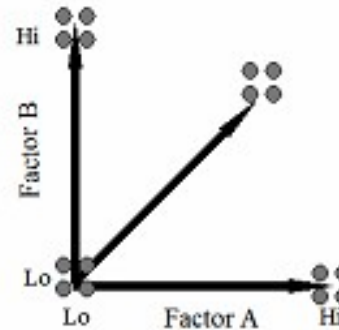
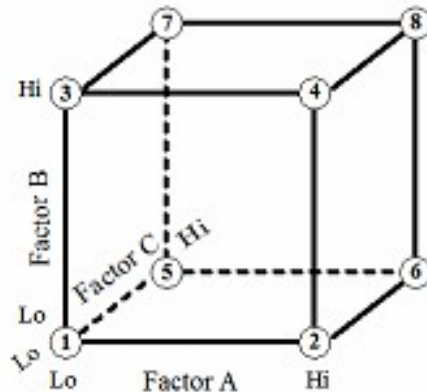
- adekvatnog izdvajanja ovih elemenata iz kompleksne čvrste matrice i prevođenja u vodeni rastvor:
  - pirohidroliza
  - sagorevanje u kiseoničnoj bombi, i
- merenja jonske koncentracije

Eksperimentalni dizajn

Metodologija planiranja i izvođenja eksperimenata u cilju dobijanja što više informacija iz što manjeg broja eksperimenata

- Oblast u kojoj se ispituje uticaj jednog parametra treba da je što šira
- Omogućava da se selektuju najuticajniji parametri
- Kada se selektuju najvažniji parametri, oblast u kojoj se ispituje uticaj parametra se sužava i na kraju definišu optimumi

Frakcionisani faktorijski dizajn

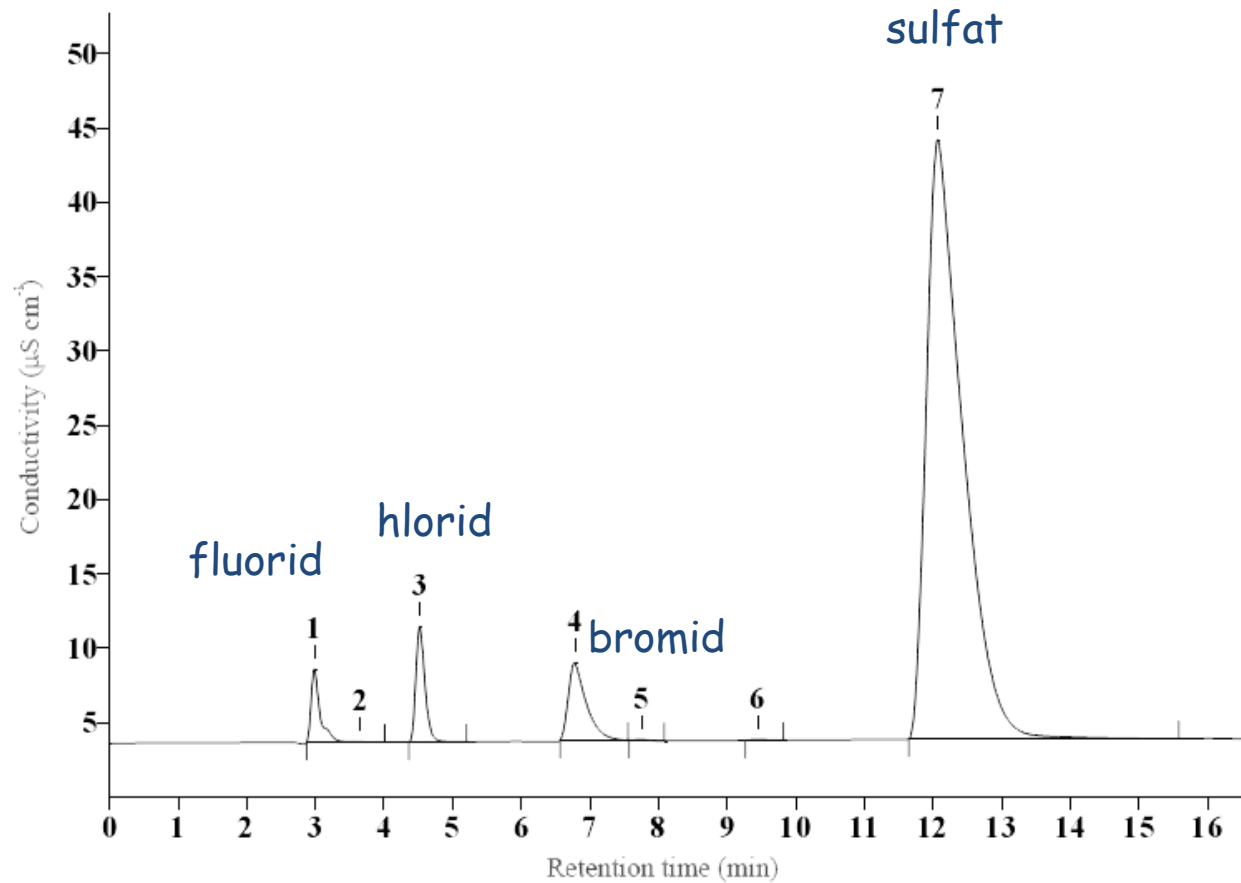
Eksperimentalni faktori i njihovi nivoi

No.	Faktor	Nivo -1	Nivo +1
1	$p(O_2)$, atm	15	25
2	$m(V_2O_5)/m(\text{coal})$	0	0,5
3	Apsorpcioni rastvor	H_2O	$NaOH, 1 \text{ mol/dm}^3$
4	$w(H_2O_2)$, %	0	1
5	$t_{\text{hlađenja}}$, min	5	25
6	Pomoćno gorivo, μL	0	100

Broj eksperimenata = 2^{n-p}

Frakcionisani faktorijski dizajn, kodirane vrednosti

Eksp.	$p(\text{O}_2)$, atm	$\frac{m(\text{V}_2\text{O}_5)}{m(\text{coal})}$	Apsorpcioni rastvor	$w(\text{H}_2\text{O}_2)$, %	t_{hladenja} , min	Pomoćno gorivo, μL
P1	1	-1	-1	1	1	1
P2	1	1	-1	-1	-1	1
P3	1	1	1	-1	1	-1
P4	-1	-1	-1	-1	-1	-1
P5	-1	-1	-1	1	-1	1
P6	-1	-1	1	-1	1	1
P7	1	1	-1	1	-1	-1
P8	0	0	0	0	0	0
P9	-1	1	1	-1	-1	-1
P10	1	1	1	1	1	1
P11	-1	-1	1	1	1	-1
P12	-1	1	-1	-1	1	1
P13	-1	1	1	1	-1	1
P14	0	0	0	0	0	0
P15	-1	1	-1	1	1	-1
P16	1	-1	1	1	-1	-1
P17	1	-1	-1	-1	1	-1
P18	1	-1	1	-1	-1	1
P19	0	0	0	0	0	0

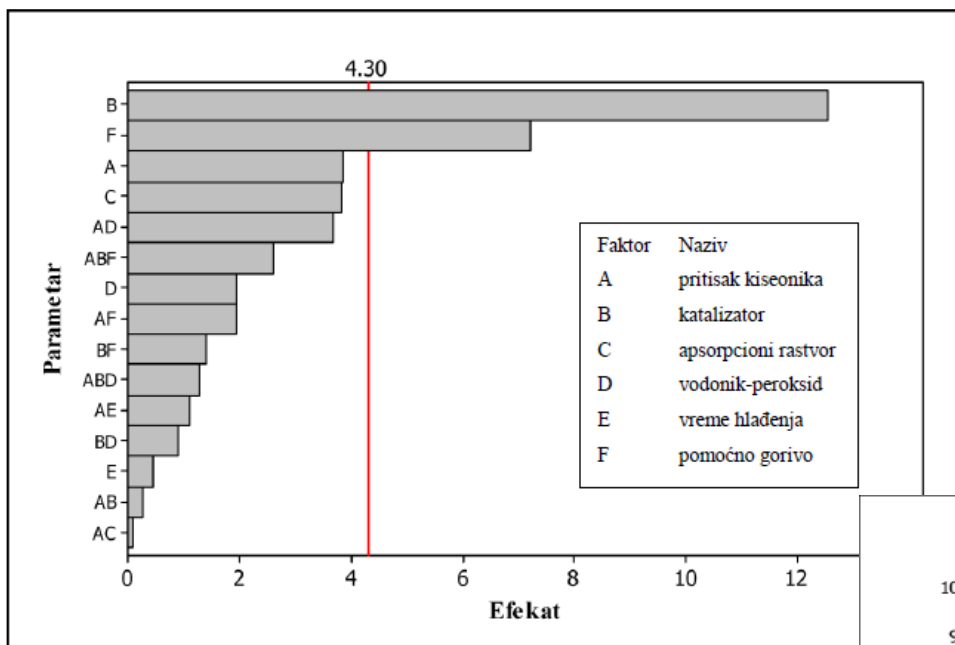

MINITAB

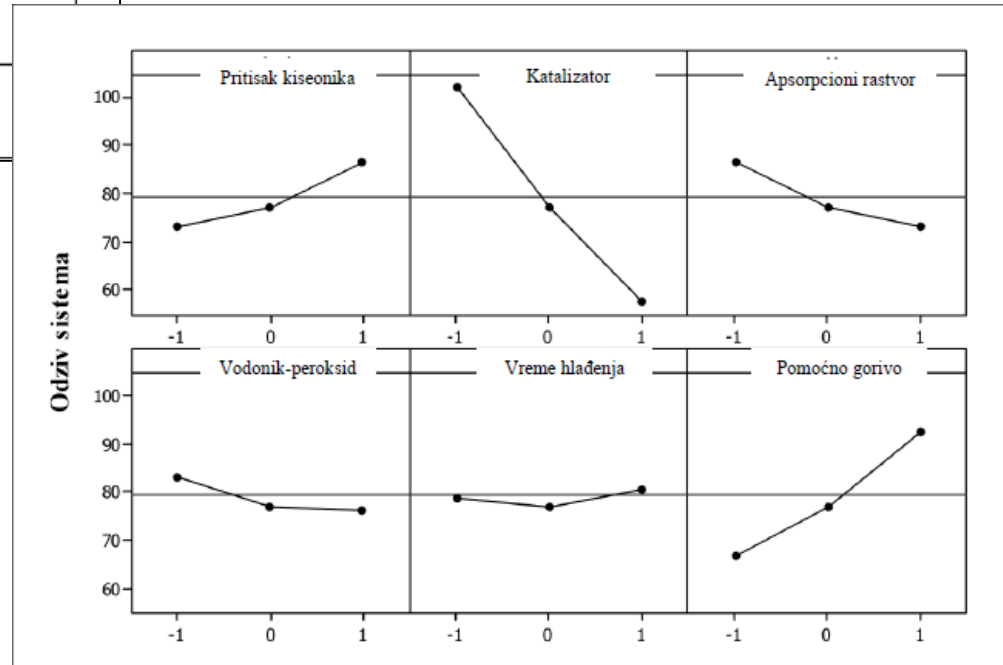
Pareto grafik
Grafik glavnih efekata
Grafik interakcije
parametara
ANOVA

Određivanje fluora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-JSE

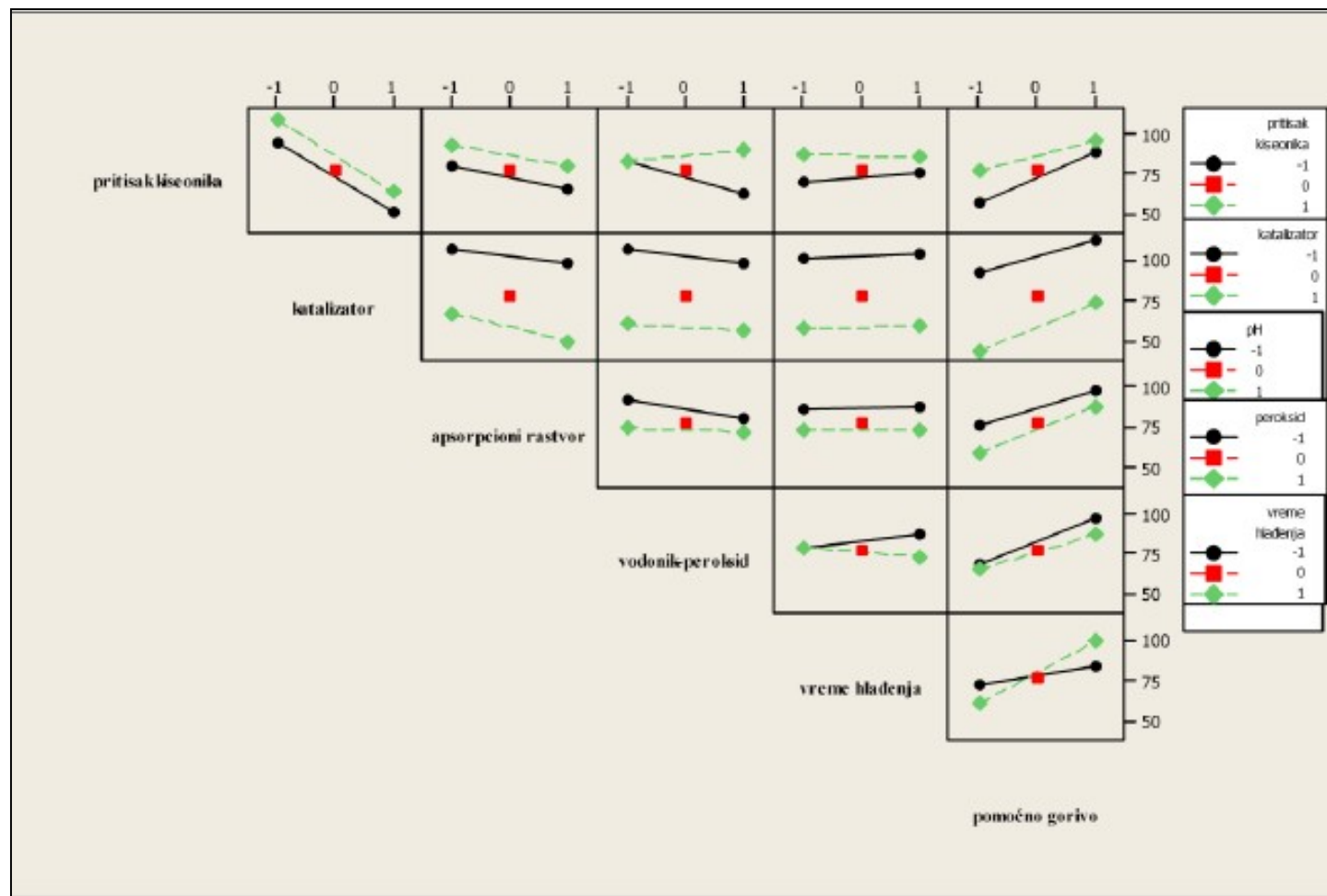

Pareto-grafik određivanja fluora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-JSE

Grafik glavnih efekata određivanja fluora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-JSE

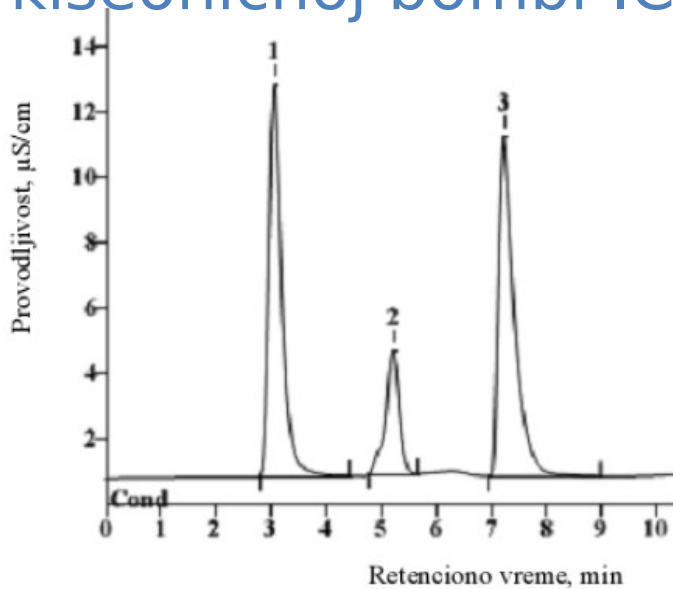
Određivanje fluora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-JSE

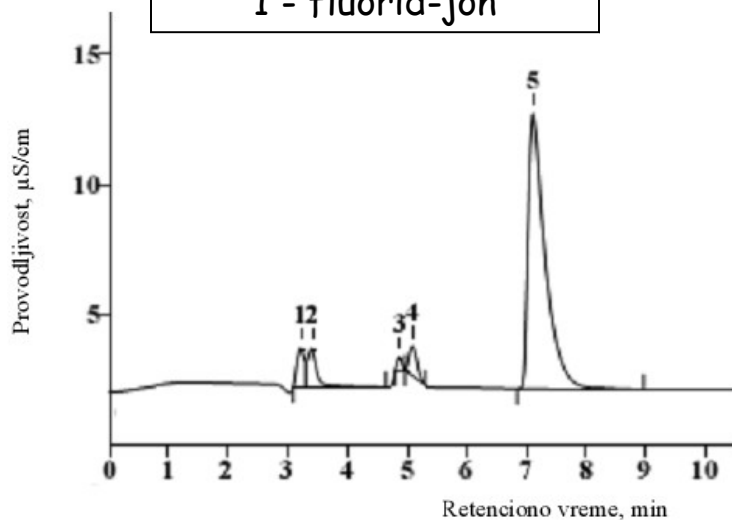
Dijagram interakcije parametara određivanja fluora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-JSE

Određivanje fluora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

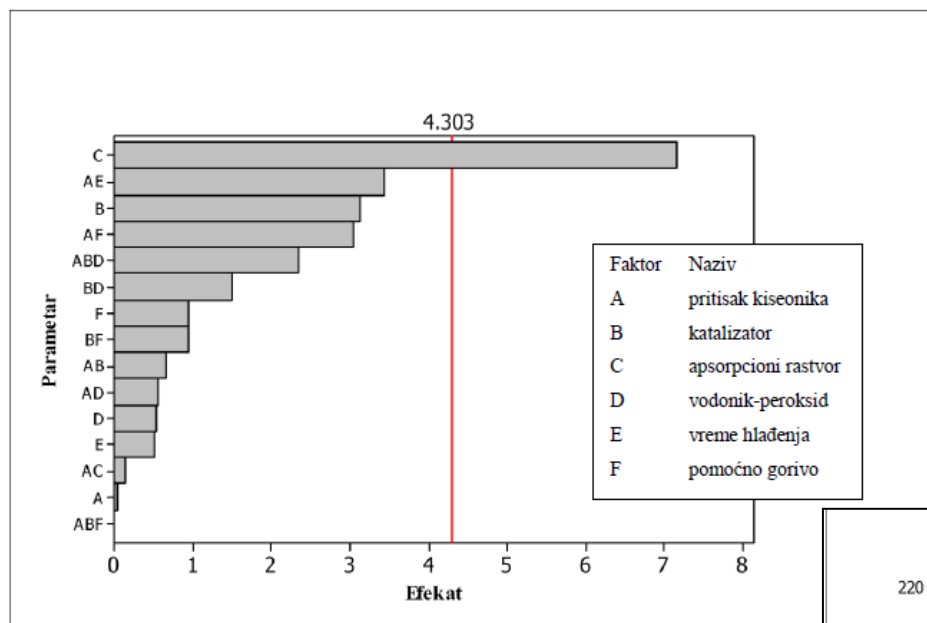

1 - fluorid-jon

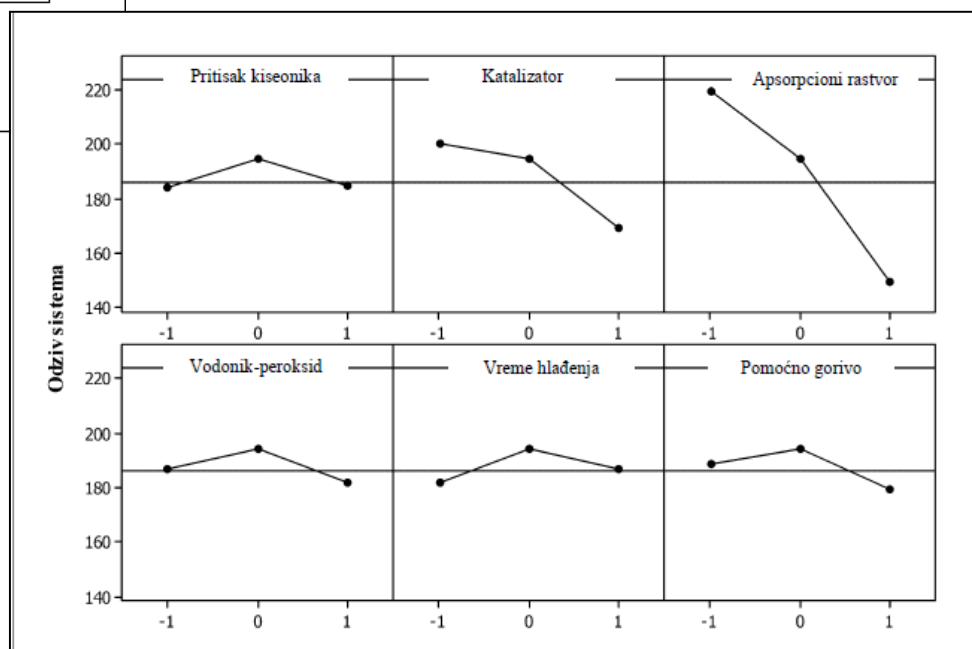
Eksp.	$\gamma(\text{F})$, mg/kg	
	JSE	IC
1	123	84,3
2	94	123
3	58	111
4	102	82,1
5	34	81,6
6	40	89,7
7	50	85,8
8	75	136
9	86	119
10	59	146
11	105	163
12	69	153
13	103	94,0
14	78	110
15	37	139
16	109	125
17	81	114
18	83	107
19	121	114

Određivanje hlora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

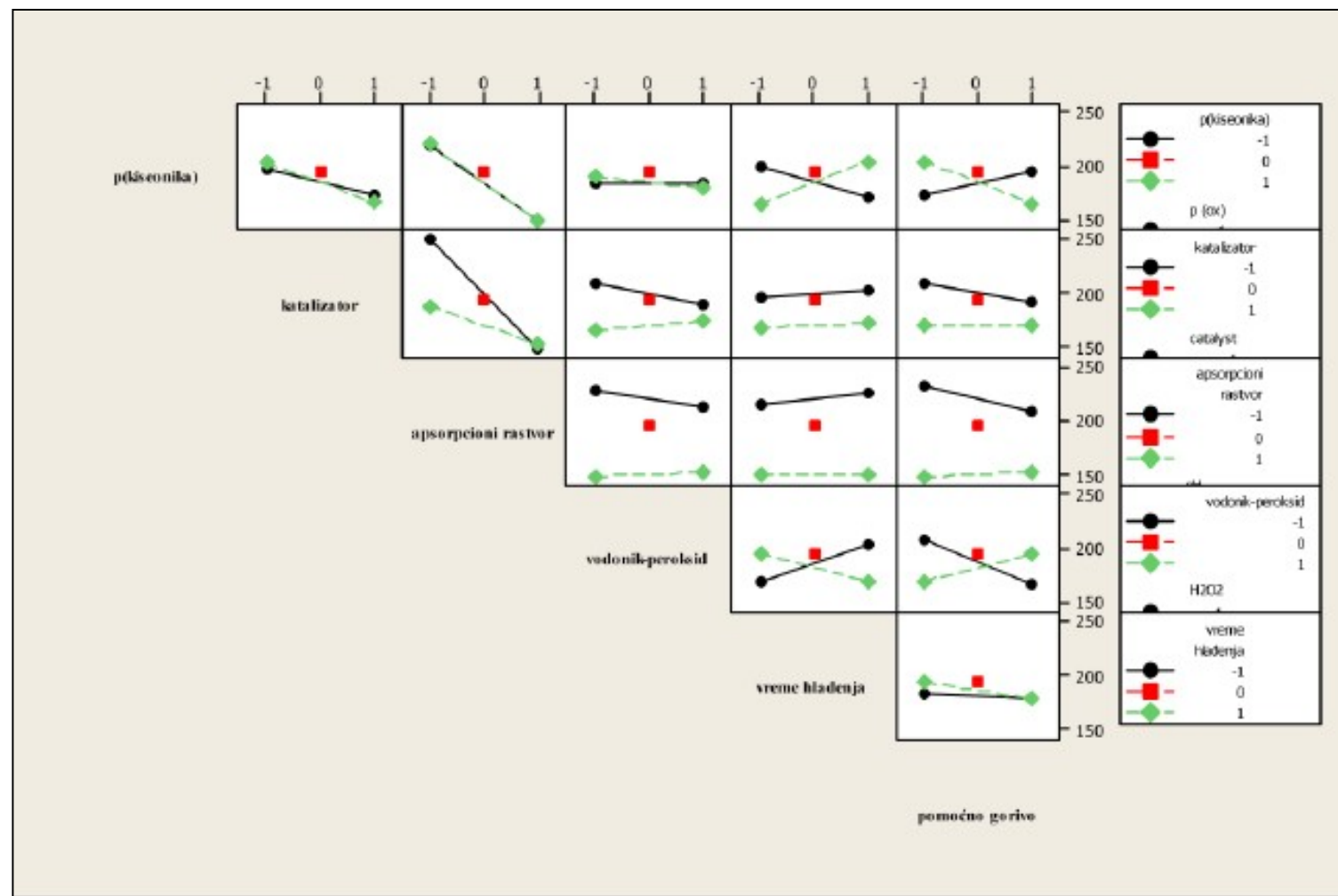

Pareto-grafik određivanja hlora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Grafik glavnih efekata određivanja hlora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Određivanje hlora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

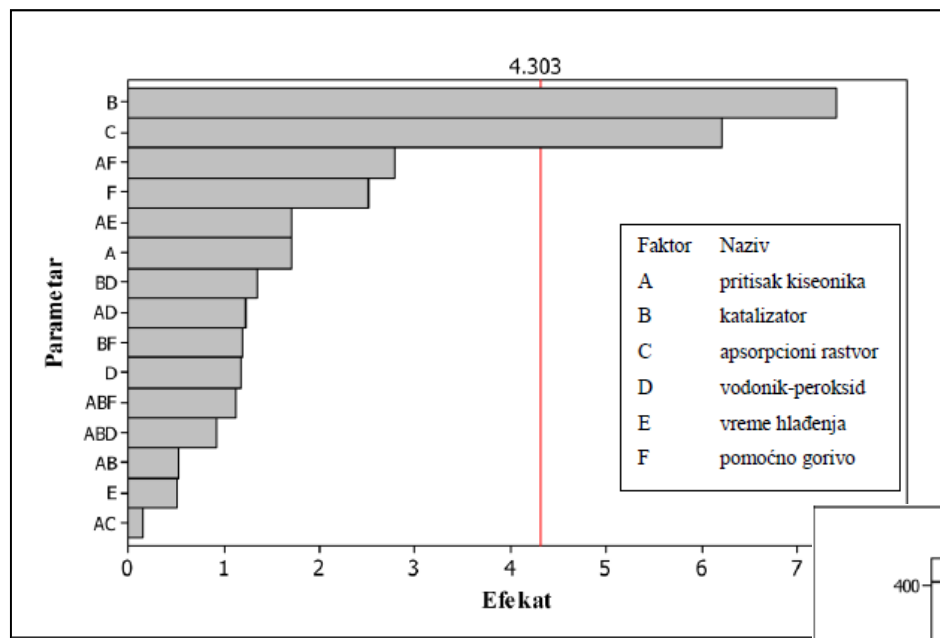
Dijagram interakcije parametara određivanja hlora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Određivanje ukupnih halogena u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

Rezultati dobijeni primenom frakcionisanog faktorijskog dizajna:

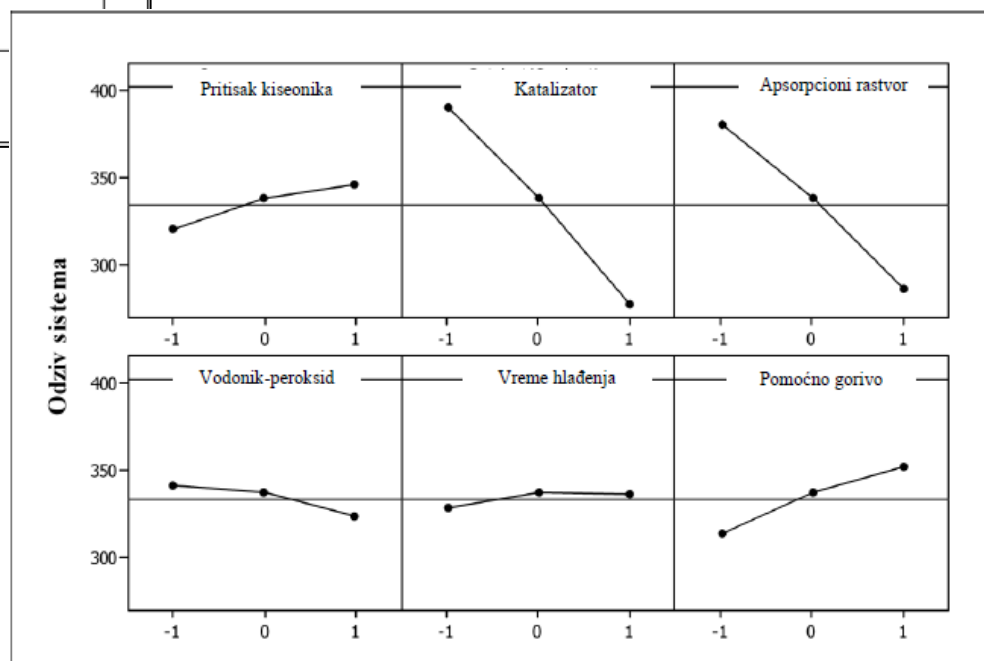
- ukazali su da prisustvo katalizatora i povećanje pH vrednosti apsorpcionog rastvora, na negativan način utiču na ekstrakciju halogenih elemenata iz uglja sagorevanjem u kiseoničnoj bombi.
- uočeno je da kada je ispitivana vrednost ostalih parametara postavljena na srednji nivo, koncentracija hlorid-jona u ispitivanom rastvoru je i najviša.
- izdvajanje fluora iz uglja pri sagorevanju u kiseoničnoj bombi raste sa povećanjem pritiska kiseonika i sa povećanjem količine dodatog pomoćnog goriva.
- kako bi se utvrdili optimalni uslovi koji bi omogućili istovremeno određivanje fluora i hlora, analizirani su ukupni halogeni u uglju.

Određivanje ukupnih halogena u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

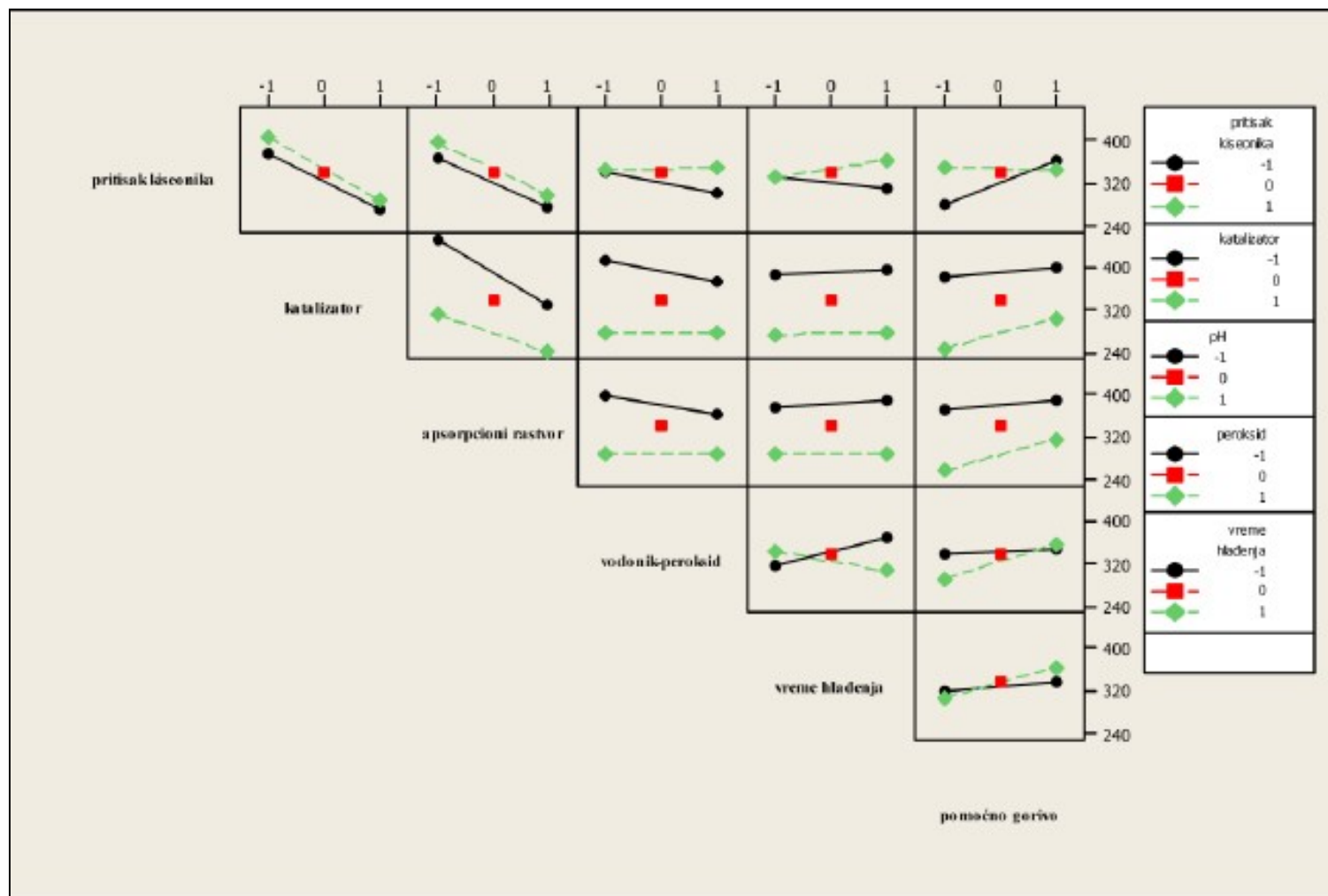

Pareto-grafik određivanja ukupnih halogena sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Grafik glavnih efekata određivanja ukupnih halogena sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Određivanje ukupnih halogena u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

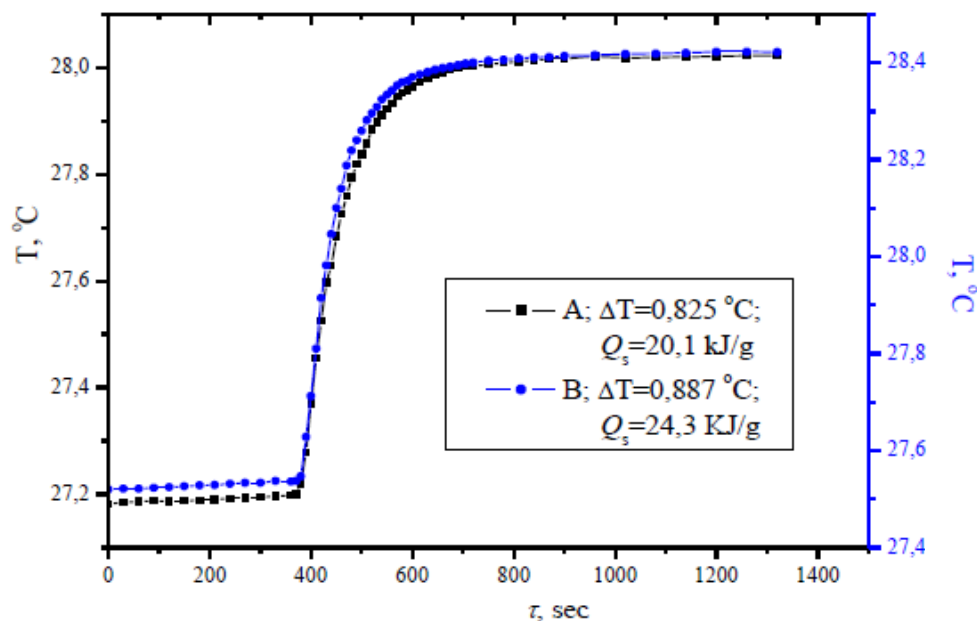

Dijagram interakcije parametara određivanja ukupnih halogena sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Optimizacija i validacija analitičke metodologije za određivanje halogena u uglju

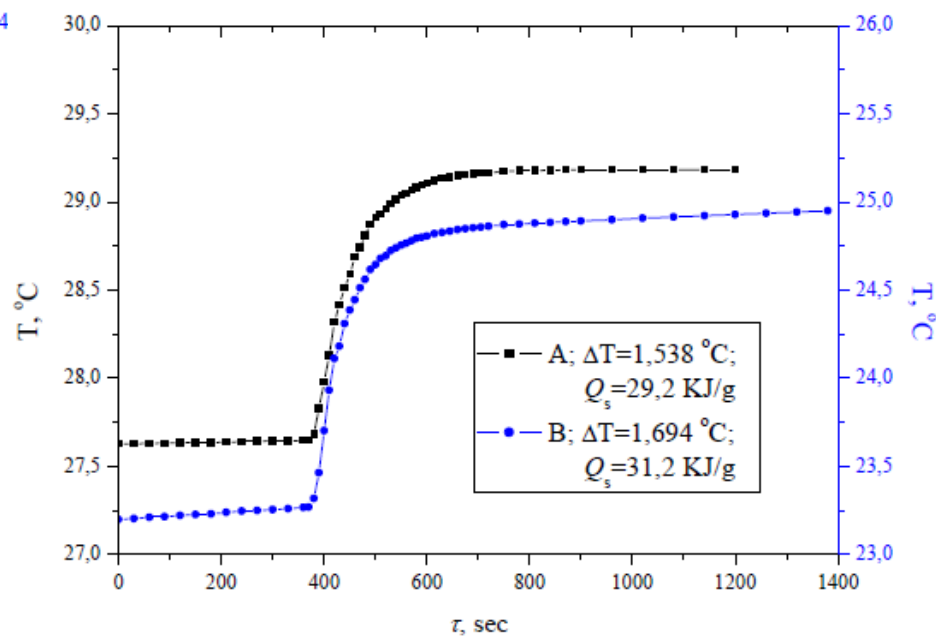
Faktor	Uticaj	Izabrana vrednost
Pritisak kiseonika	Povećava izdvajanje halogena	Dodatno ispitivanje
Katalizator	Smanjuje izdvajanje halogena	X
Apsorpcioni rastvor	Koncentracija halogenid-jona u apsorpcionom rastvoru se smanjuje sa povećanjem pH vrednosti	H ₂ O
Vodonik-peroksid	Povećanjem sadržaja iznad 0,5 % smanjuje se koncentracija halogenid-jona	w = 0,5 %
Vreme hlađenja	Hlađene duže od 15 min nema uticaja	t _{hlađenja} = 15 min
Pomoćno gorivo	Povećava izdvajanje halogena	Dodatno ispitivanje
Ispitivana metoda nije pogodna za određivanje broma u uglju.		

Optimizacija i validacija analitičke metodologije za određivanje halogena u uglju

Promena temperature u kalorimetru sa vremenom za početni pritisak kiseonika u bombi: A) 1,5 MPa (eksperiment 2), B) 2,5 MPa (eksperiment 11)

Promena temperature u kalorimetru sa vremenom za početni pritisak kiseonika u bombi: A) 1,5 MPa (eksperiment 13), B) 2,5 MPa (eksperiment 4), i uz dodatak pomoćnog goriva

Optimizacija i validacija analitičke metodologije za određivanje halogena u uglju

Metodologija odgovora površine
(*engl.*-Response Surface Methodology, RSM)

$$y = \beta_0 + \sum_{i=1}^k \beta_i x_i + \sum_{1 \leq i \leq j}^k \beta_{ij} x_i x_j + \sum_{i=1}^k \beta_{ii} x_i^2 + \varepsilon$$

β_0 - konstanta;

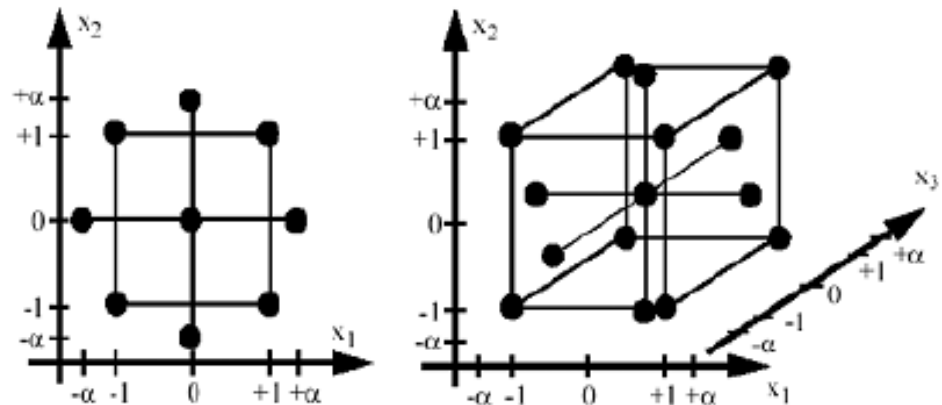
β_i - linearni koeficijent;

β_{ij} - koeficijent interakcija;

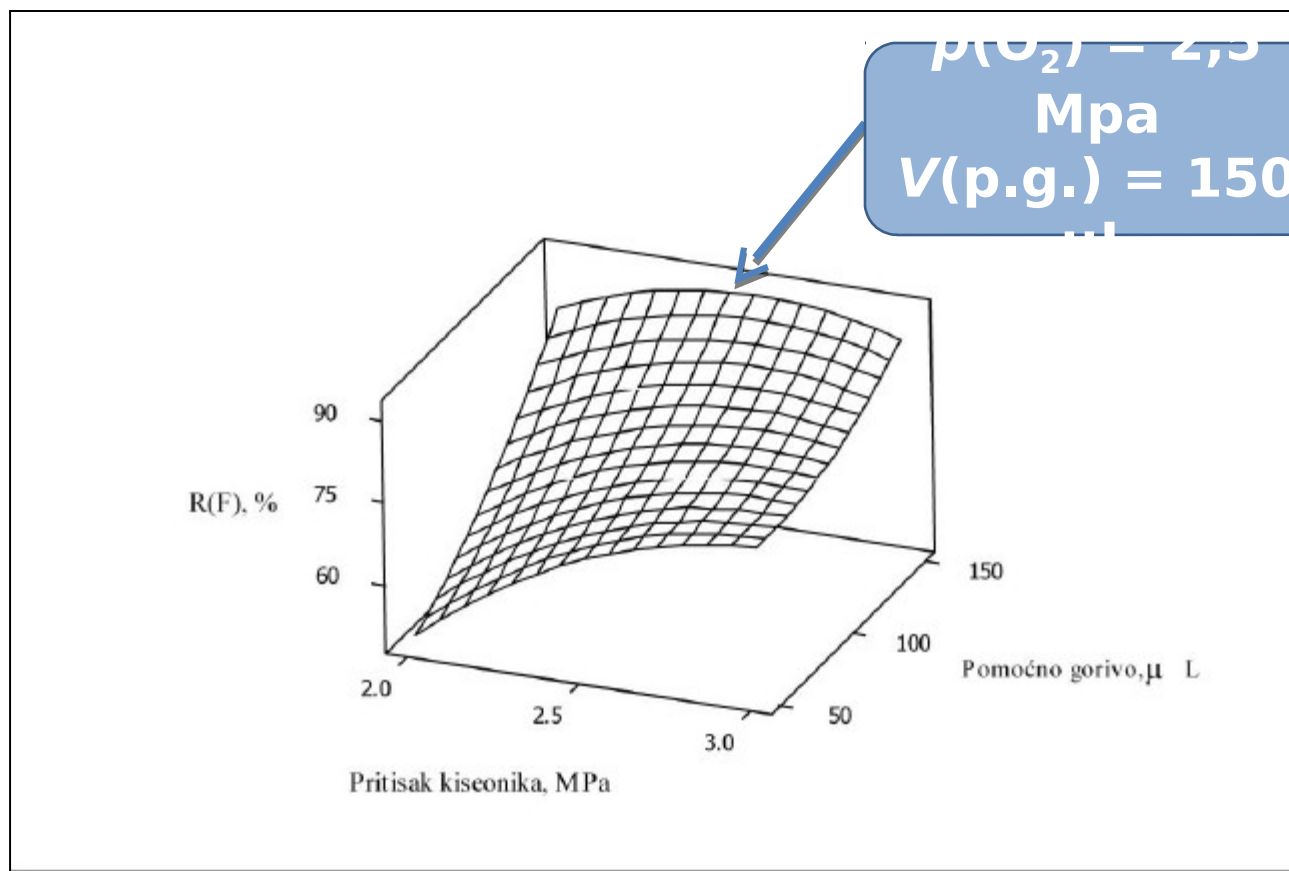
β_{ii} - koeficijenti kvadratnog parametra.

ε - rezidual koji se pripisuje eksperimentalnim rezultatima

Centralni kompozitni dizajn
(*engl.*- Central composite design, CCD)

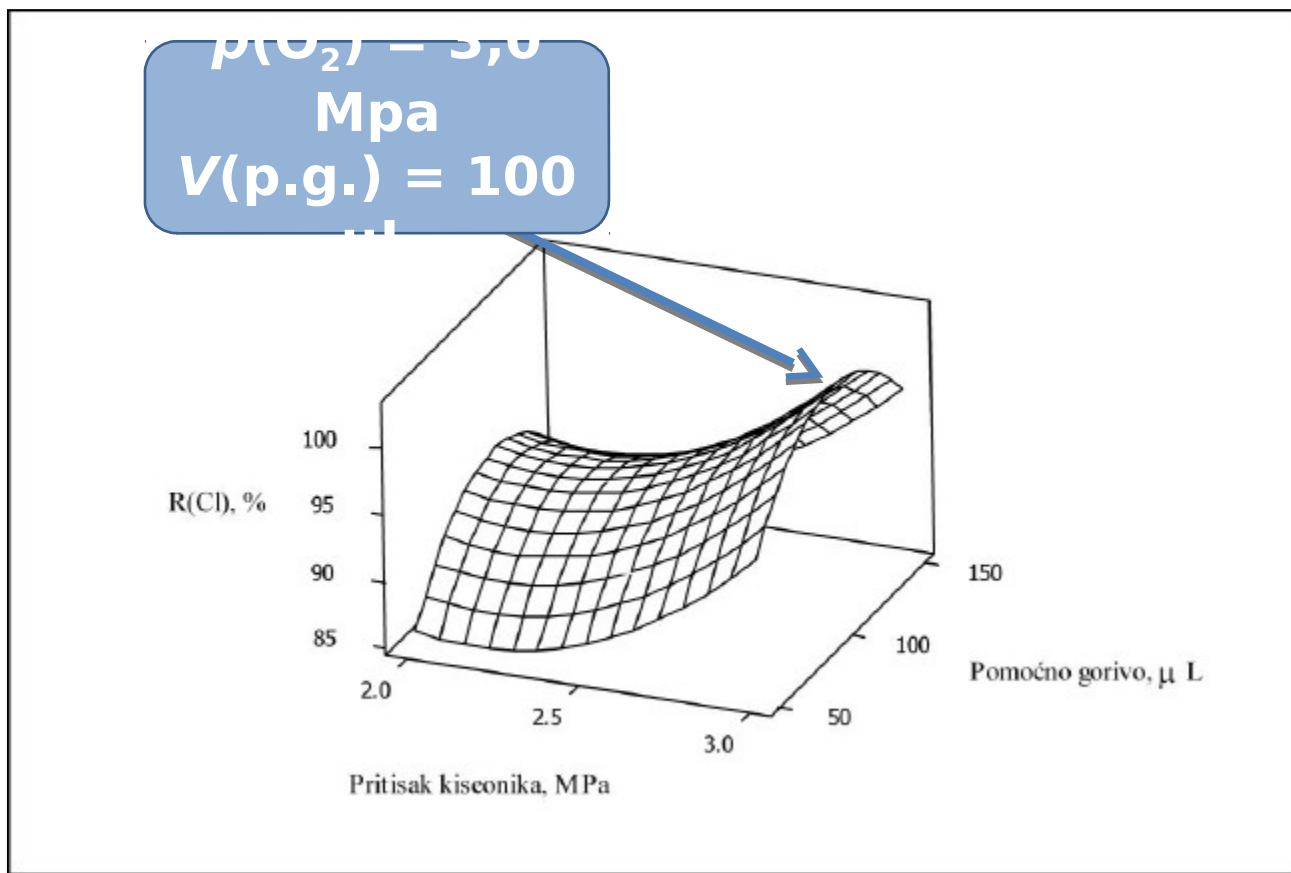

Optimizacija određivanja fluora i hlora u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Procenat izdvojenog fluora u zavisnosti od pritiska kiseonika i pomoćnog goriva

Optimizacija određivanja fluora i hlora u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Procenat izdvojenog hlora u zavisnosti od pritiska kiseonika i pomoćnog goriva

Procenjeni regresioni koeficijenti za dizajn odgovora površine određivanja:

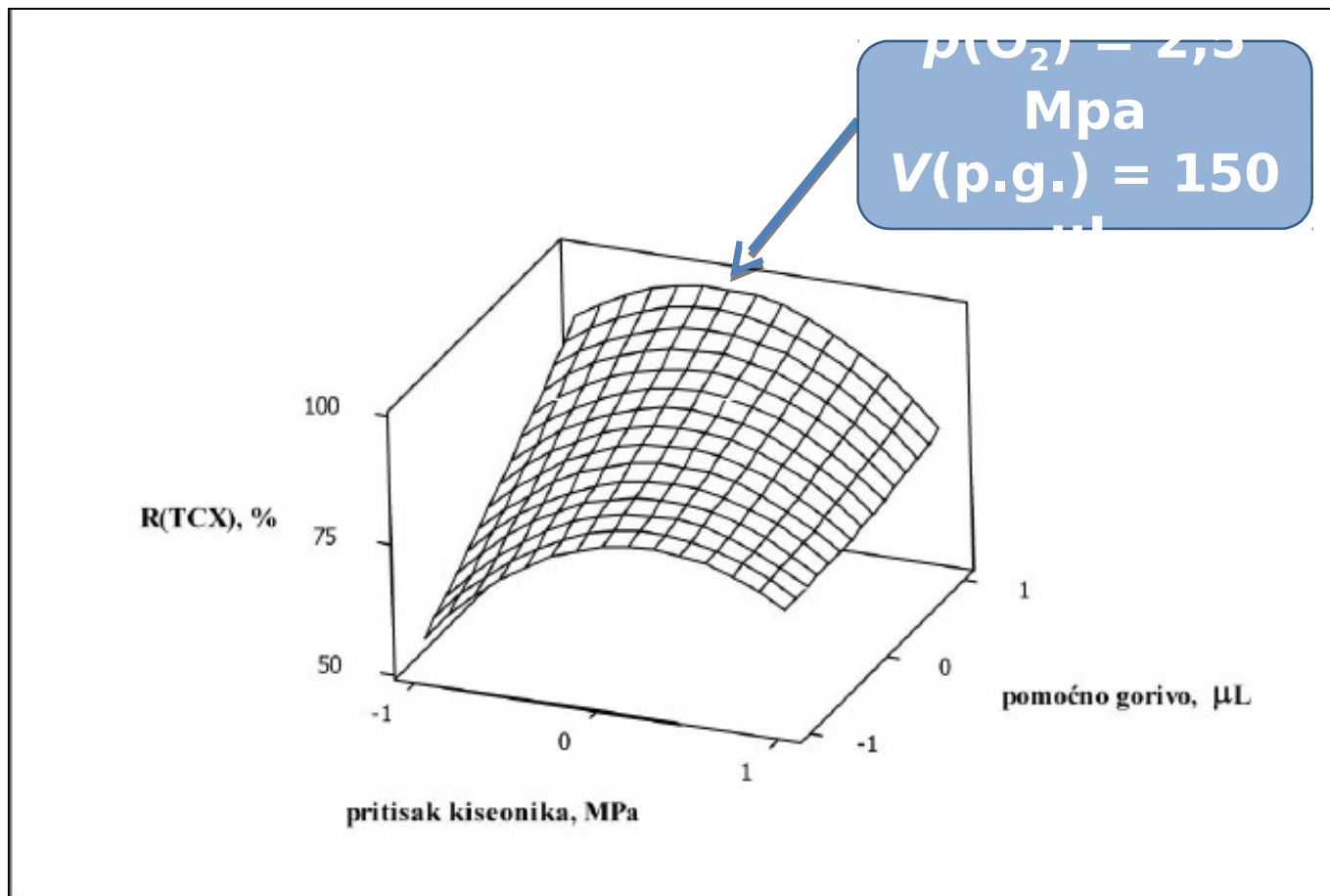
a) fluora sagorevanjem u kiseoničnoj bombi/IC

Član	Koeficijent	Standardna greška koeficijenta, %	p-vrednost
Konstanta	76,195	3,119	0,000
Pritisak kiseonika	7,553	3,066	0,043
Pomoćno gorivo	11,138	3,066	0,008
Pritisak kiseonika*Pritisak kiseonika	-5,966	4,519	0,228
Pomoćno gorivo*Pomoćno gorivo	3,661	4,519	0,445
Pritisak kiseonika*Pomoćno gorivo	-5,372	3,755	0,196

b) hlora sagorevanjem u kiseoničnoj bombi/IC

Član	Koeficijent	Standardna greška koeficijenta, %	p-vrednost
Konstanta	94,260	1,508	0,000
Pritisak kiseonika	4,482	1,483	0,019
Pomoćno gorivo	1,154	1,483	0,462
Pritisak kiseonika* Pritisak kiseonika	3,663	2,185	0,138
Pomoćno gorivo*Pomoćno gorivo	-6,113	2,185	0,027
Pritisak kiseonika*Pomoćno gorivo	-0,220	1,816	0,907

Optimizacija određivanja ukupnih halogena u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Procenat izdvojenih ukupnih halogena u zavisnosti od pritiska kiseonika i pomoćnog goriva

Optimizacija određivanja ukupnih halogena u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Procenjeni regresioni koeficijenti za dizajn odgovora površine određivanja ukupnih halogena u uglju sagorevanjem u kiseoničnoj bombi-IC

Član	Koeficijent	Standardna greška koeficijenta, %	p-vrednost
Konstanta	87,231	1,50	0,000
Pritisak kiseonika	1,433	1,494	0,369
Pomoćno gorivo	9,433	1,494	0,000
Pritisak kiseonika*Pritisak kiseonika	-14,859	2,202	0,000
Pomoćno gorivo*Pomoćno gorivo	1,341	2,202	0,562
Pritisak kiseonika*Pomoćno gorivo	-6,775	1,830	0,008

Analytical Letters, 48:209–213, 2015
Copyright © Taylor & Francis Group, LLC
DOI: 10.1080/00036817.2015.1000000

Chromatography EXPERIMENTAL DESIGN OPTIMIZATION OF THE DETERMINATION OF TOTAL HALOGENS IN COAL BY COMBUSTION-ION CHROMATOGRAPHY

Ivana D. Stoković Igarić¹, Antonije F. Ogić^{2,3}
Ivanika M. Igarić⁴, Zdravko N. Totović^{2,3} and
Ivanika V. Rajković⁵

¹Faculty of Agriculture, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

²Faculty of Nuclear Sciences, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

³Faculty of Chemistry, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

⁴Faculty of Technology and Metallurgy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

⁵Faculty of Chemistry, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Determination of total halogens in coal was investigated as a response function subjected to an experimental design. Experimental parameters were optimized by fractional factorial design and response surface methodology. Statistical design and analysis of variance were used to reduce the influence of the response function. The results showed that the most significant factors were the combustion temperature, the combustion time, and the combustion rate. The results showed that the most significant factors were the combustion temperature, the combustion time, and the combustion rate. The results showed that the most significant factors were the combustion temperature, the combustion time, and the combustion rate.

Keywords: Chromatography, Experimental design, Response surface methodology, Total halogens

INTRODUCTION

Halogenated compounds are found in coal, but great attention has been paid to their environmental and health impacts during coal processing (Dankowski, 2004; J. Chen et al., 2013). During coal combustion, fluorine generally is released as HF,

Received 1 November 2014; accepted 4 April 2015
Address correspondence to Ivana D. Stoković Igarić, Faculty of Agriculture, University of Belgrade, Belgrade, A-11000 Belgrade, Serbia. E-mail: iigari@agf.bg.ac.rs

Experimental design optimization of determination of total halogens in coal by combustion-ion chromatography

Validacija određivanja halogena metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Vrednosti parametara predložene metode

Parametar	Vrednost
Pritisak kiseonika (MPa)	2,5
$m(V_2O_5)/m(\text{uglja})$	0
Apsorpcioni rastvor	H ₂ O
Vodonik-peroksid (%)	0,5
Vreme hlađenja (min)	15
Pomoćno gorivo (μL)	150

- Interni referentni ugljevi označeni kao EPS1 i EPS2
- sertifikovani referentni ugljevi BCR 460 i NIST 1632c

Tačnost: E_r , %

Preciznost (reproduktivnost):
 SD , mg/kg i RSD , %

R , % (recovery)

Validacija određivanja halogena metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Rezultati određivanja, standardna devijacija, relativna standardna devijacija, relativna greška i pojavljivost određivanja fluora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi

Uzorak	$\gamma(\text{F}^-)$, mg/kg		SD, mg/kg	RSD, %	E_r , %	R, %
	Referen tna	Izmere na				
EPS1	167	163 ± 9,14	7,40	4,52	2,40	97,6
EPS2	150	143 ± 4,20	3,40	2,34	4,70	95,3
BCR460	225 ± 18	246 ± 14,5	11,7	4,75	9,33	109
NIST163 2c	72,7 ± 6	71 ± 1,75	1,41	2,00	2,34	98

Validacija određivanja halogena metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Rezultati određivanja, standardna devijacija, relativna standardna devijacija, relativna greška i pojavljivost određivanja fluora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi

Uzorak	$\gamma(\text{Cl}^-)$, mg/kg		SD, mg/kg	RSD, %	E_r , %	R, %
	Referen tna	Izmeren a				
EPS1	145	139 ± 6,50	7,60	5,44	4,14	95,9
EPS2	66	68 ± 3,50	2,83	4,20	3,03	103
BCR460	59 ± 18	64 ± 4,20	3,40	5,23	8,50	108
NIST163 2c	1139 ± 41	927 ± 12,12	9,76	1,05	18,61	81,4

Rezultati određivanja metodom standardnog dodatka, relativna standardna devijacija, relativna greška i pojavljivost fluora i hlora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

Uzorak	Očekivana	Izmerena	<i>RSD</i> , %	<i>E_r</i> , %	<i>R</i> , %
$\gamma(\text{F}^-)$, mg/kg					
EPS1 S1	250	246 ± 16,26	5,32	1,60	98,4
EPS1 S2	334	339 ± 4,90	1,16	1,50	102
EPS2 S1	225	241 ± 5,90	1,96	7,11	107
EPS2 S2	300	296 ± 3,17	0,86	1,30	98,7
$\gamma(\text{Cl}^-)$, mg/kg					
EPS1 S1	220	214 ± 6,50	2,44	2,73	97,3
EPS1 S2	290	261 ± 18,5	5,70	10,0	90,0
EPS2 S1	100	94 ± 4,02	3,45	6,00	94,0
EPS2 S2	132	137 ± 10,7	6,30	3,80	104

Rezultati određivanja, relativna standardna devijacija, relativna greška i pojavljivost ukupnih halogena u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

Uzorak	$\gamma(\text{TCX}), \text{mg/kg}$		<i>RSD</i> , %	<i>E_r</i> , %	<i>R</i> , %
	Očekivana	Izmerena			
EPS1	457	443 ± 10,5	1,90	3,06	97
EPS1 S1	670	673 ± 25,6	3,10	0,45	104
EPS1 S2	934	893 ± 24,0	2,16	4,40	96
EPS2	346	334 ± 5,80	1,40	3,50	97
EPS2 S1	529	544 ± 12,3	1,82	2,84	103
EPS2 S2	711	689 ± 14,8	1,73	3,09	97

Određivanje ukupnih halogena u uzorcima sertifikovanih ugljeva

Uzorak	TCX (mg/kg)		<i>RSD</i> , %	<i>E_r</i> , %	<i>R</i> , %
	Očekiva na	Izmeren a			
BCR 460	479 ± 19,7	523 ± 24,9	3,83	9,20	109
NIST 1632c	1283 ± 41,6	1138 ± 24,7	1,74	11,3 0	87

Validacija određivanja sumpora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Ponovljivost, relativna standardna devijacija i pojavljivost određivanja sumpora u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Uzorak	<i>w</i> (S), %		<i>RSD</i> , %	<i>E_r</i> , %	<i>R</i> , %
	Očekivana	Izmerena			
EPS1	0,72	0,765 ± 0,0483	5,63	6,25	106
EPS2	1,95	2,04 ± 0,0610	3,00	4,61	105
BCR 460	/	0,765 ± 0,0118	1,60	/	/
NIST 1632c	1,462±0,05 1	1,563 ± 0,0500	2,64	6,90	107

Procena granice detekcije i granice kvantifikacije određivanja halogena i sumpora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Na osnovu standardne devijacije određivanja jonskom hromatografijom i nagiba kalibracione krive izračunate su:

granice detekcije (*engl.*-limit of detection, LOD)

granice kvantifikacije (*engl.*-limit of quantification, LOQ)

Granice detekcije i granice kvantifikacije za određivanje halogena i sumpora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

Jon	IC (mg/dm ³)		Element	Sagorevanje u kiseoničnoj bombi (mg/kg)	
	LOD	LOQ		LOD	LOQ
Fluorid-jon	0,0040	0,0126	Fluor	0,40	1,26
Hlorid-jon	0,0084	0,0279	Hlor	0,84	2,79
Bromid-jon	0,0320	0,1068	Brom	3,20	10,68
Sulfat-jon	0,0065	0,0216	Sumpor	0,22	0,72

Određivanje fluora i hlora u uzorcima uglja sa kopova Kolubare i Kostolca

Rezultati određivanja sadržaja fluora, hlora i sumpora u uzorcima uglja iz Kolubarskog i Kostolačkog basena

Kolubara	$\gamma(\text{F})$, mg/kg	$\gamma(\text{Cl})$, mg/kg	$w(\text{S})$, %	Kostolac	$\gamma(\text{F})$, mg/kg	$\gamma(\text{Cl})$, mg/kg	$w(\text{S})$, %
1	219	203	0,67	1	98,0	61,6	1,30
2	259	112	1,58	2	105	145	0,98
3	234	82,5	1,01	3	316	105	1,48
4	64,7	145	0,92	4	85,0	21,5	1,90
5	157	54,5	1,12	5	101	27,1	2,10
6	72,0	186	0,78	6	247	40,7	1,71
7	120	234	0,86	7	153	21,0	1,85
8	235	147	0,82	8	193	102	1,71
9	46,3	272	0,75	9	67,5	104	2,10
10	464	245	1,44	10	80,0	20,8	1,84

Doprinos istraživanja

- razrada i utvrđivanje metoda i postupaka primenom statističkog pristupa u cilju određivanja anjona sa većom osetljivošću
- Predložena metoda za analizu sadržaja halogena u uglju, validirana je sa aspekta tačnosti i ponovljivosti rezultata
- Određene su granice detekcije i granice kvantifikacije
- Osim za analizu halogenih elemenata, predložena metoda se može uspešno primeniti i za određivanje ukupnog sadržaja sumpora u uglju.

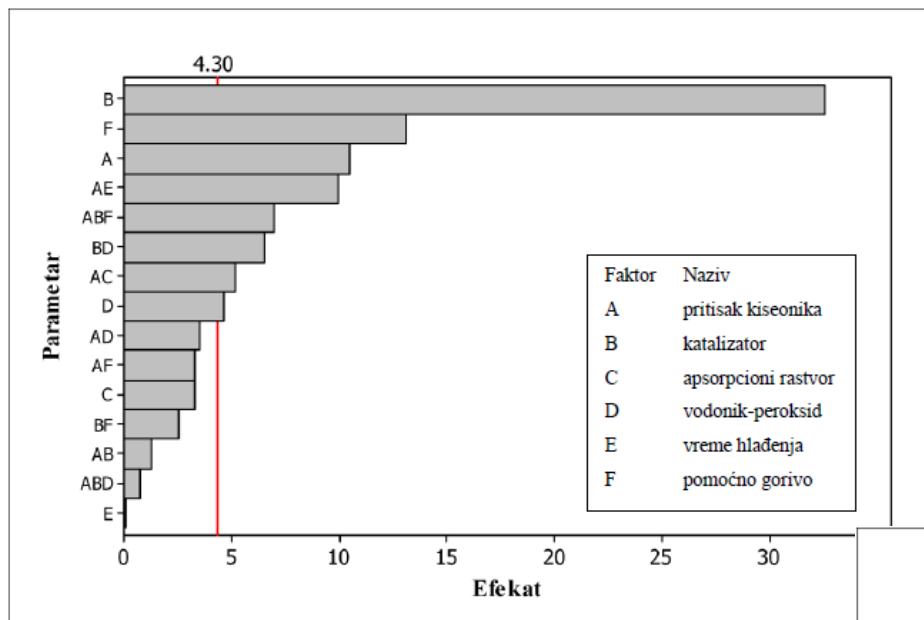
ZAKLJUČAK

- Primijenjena je metoda sagorevanja uglja u kiseoničnoj bombi za izdvajanje halogena iz kompleksne čvrste matrice uglja, a koncentracija jona merena potenciometrijski jon-selektivnom elektrodom (za fluorid-jon) i jonskom hromatografijom.
- Eksperimentalna istraživanja i analiza rezultata su izvršeni primenom statističkog pristupa, koristeći dizajn eksperimenata (FFD, RSM).
- Definisanjem grupnog parametra - ukupni halogeni u uglju, omogućeno je određivanje optimalnih uslova za analizu halogena u uglju sagorevanjem u atmosferi kiseonika.
- Sagledavanje značaja i uticaja halogena na životnu sredinu, kao posledica upotrebe uglja u industriji.

HVALA NA PAŽNJI

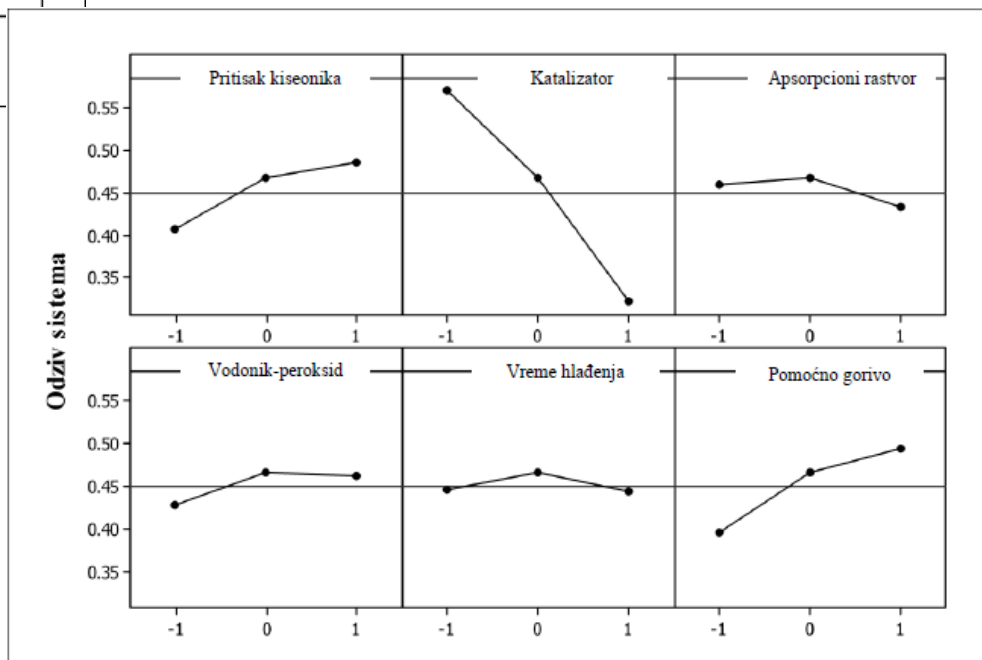

Određivanje sumpora u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

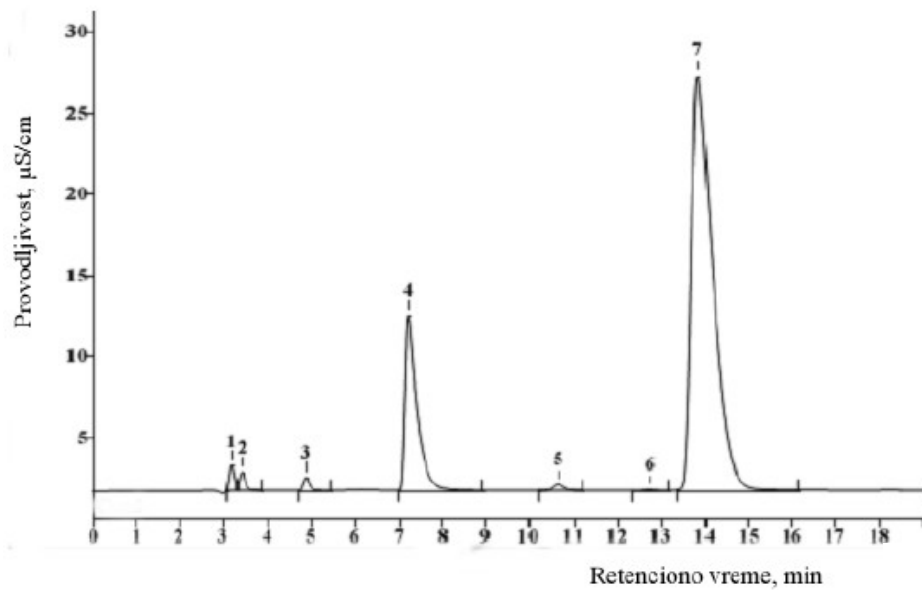

Pareto-grafik određivanja sumpora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Grafik glavnih efekata određivanja ukupnih halogena sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

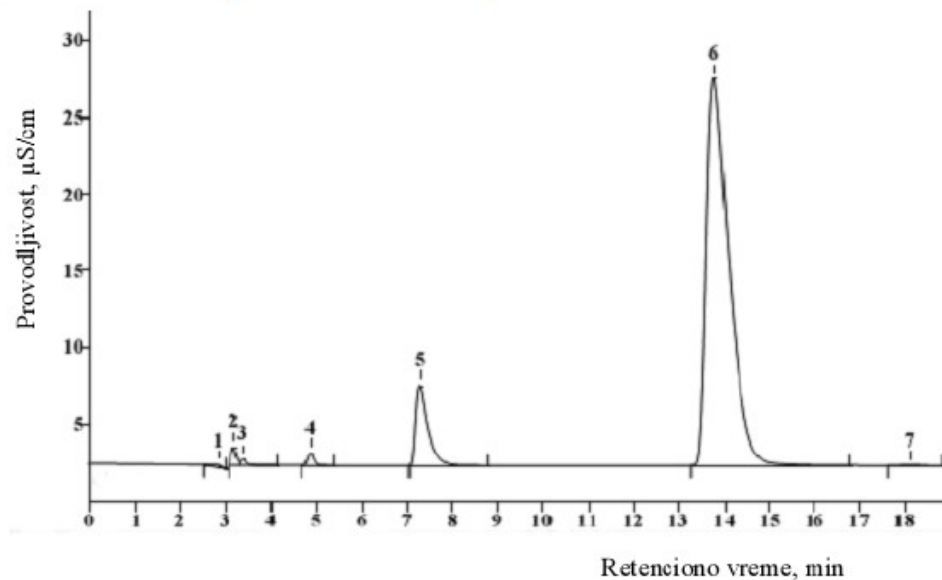

Određivanje sumpora u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

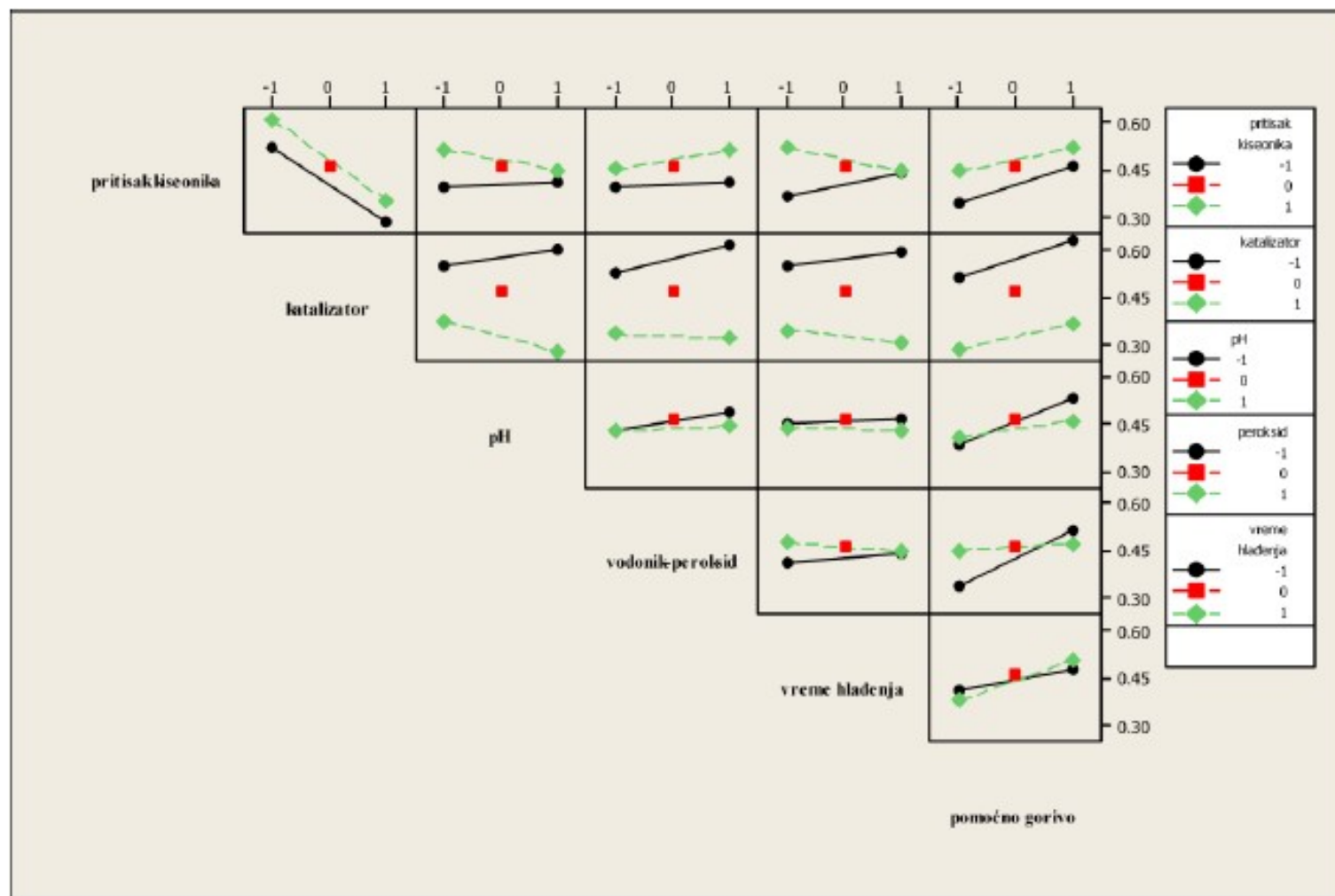

5 - sulfit-jon
7 – sulfat-jon

6 - sulfat-jon

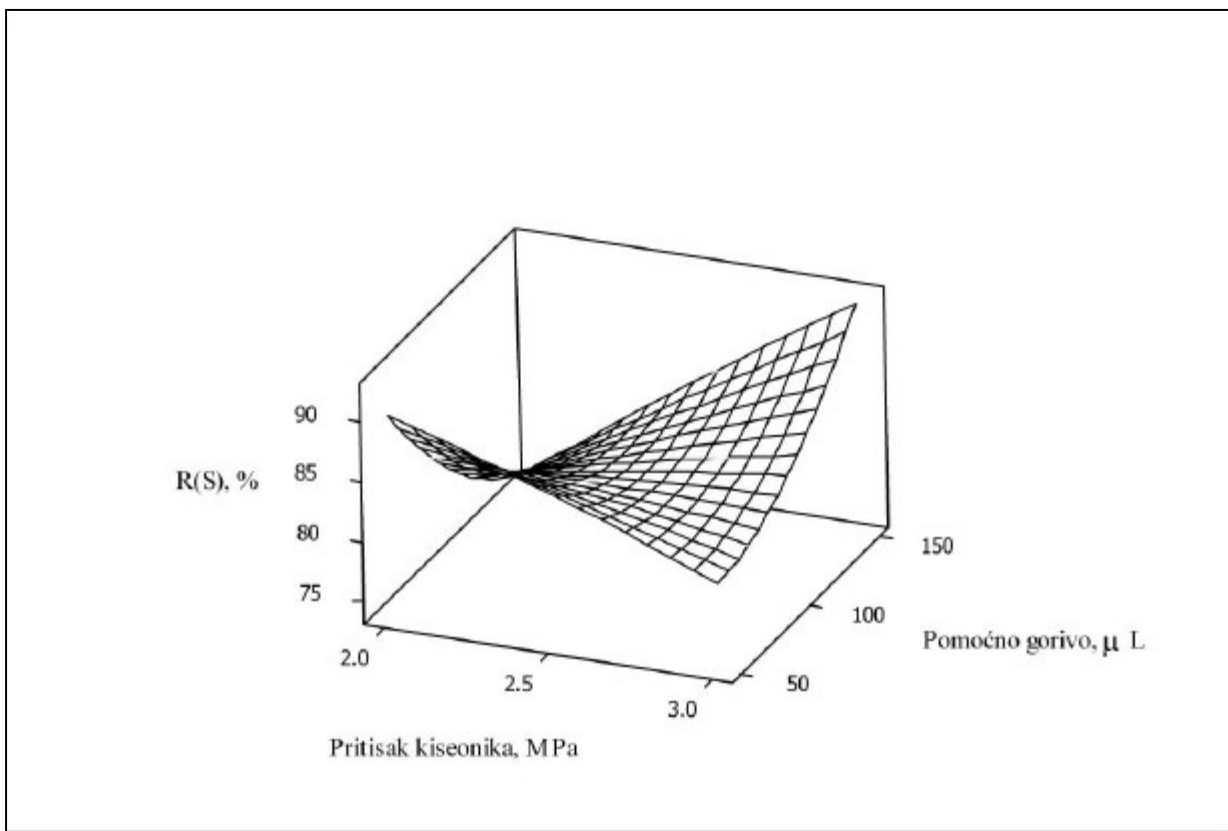

Određivanje sumpora u uglju metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi-IC

Dijagram interakcije parametara određivanja sumpora sagorevanjem uglja u kiseoničnoj bombi-IC

Optimizacija određivanja sumpora metodom sagorevanja u kiseoničnoj bombi

Procenat izdvojenog sumpora u
zavisnosti od pritiska kiseonika i
pomoćnog goriva